

Wiele tekstów w Iz 40-55 ma charakter dialogowy, szczególnie „dysputy”, jakie prowadzi Jahwe ze swoim ludem (por. Iz 41, 21), są inne jeszcze rodzaje tekstów, takie jak wyrocznie zbawcze, mowy sądowe, hymny. Ten różnorodny charakter tekstu orędzia Deuteroizajaska sprawia, że powstają nowe hipotezy o budowie literackiej dzieła. Jako miejsce powstania Księgi przyjmuje Baltzer Jerozolimę, opierając się na tekście, w którym Syjon/Jeruzalem odgrywa ważną rolę w całej koncepcji dzieła. Klaus Baltzer zaprzecza także ogólnie przyjętej tezie o czasie powstania Iz 40-55, w latach c. 550-539 przed Chrystusem. Przyjmuje on datę o około 100 lat później, na lata 450-400 przed Chr., twierdząc, że wysoka ocena Cyrusa (Iz 45, 1n) jest równocześnie krytyką jego następców na tronie perskim, wskazując przy tym, że jedynym Królem i Panem świata jest Jahwe.

W trudnym problemie określenia (zidentyfikowania) sługi Jahwe przyjmuje tezę, że sługa Jahwe to w oparciu o Księgę Nehemiasza:

(1) Mojżesz (Neh 1, 7-8) – jest on prawodawcą i prorokiem, nie cudotwórca. Cudotwórcą, jest Bóg.

(2) Nehemiasz (Neh 1, 6. 11) – działa on na podstawie autorytetu Mojżesza.

(3) Izraelici (Neh 1, 6. 10) – są sługami Jahwe.

Jest to zaskakująca teza, z którą trzeba będzie się jakoś oswoić. Trzeba powiedzieć, że cały komentarz jest oryginalny i na pewno będzie przedmiotem dyskusji. Ukazuje nowy obraz proroka niewoli i ocenia jego osobę oraz czasy w jakich żył i działał, gdy Izrael był w niewoli babilońskiej. Prorok swoim orędziem przygotowywał naród do wyjścia z niewoli, ukazując Boga Jahwe jako jedynego Boga, Twórcę i Pana dziejów, zwracającego się do swego ludu z orędziem przebaczenia i pocieszenia: „Pocieszcie, pocieszcie mój lud – mówi wasz Bóg” (Iz 40, 1).

Częstochowa

KS. ZDZISŁAW MAŁECKI

D. SARTORE, A. M. TRIACCA i C. CIBIEN, *Dizionari San Paolo. Liturgia, Mediolan 2001, ss. XXX + 2154.*

Nowy Słownik Liturgii ukazał się we Włoszech w pierwszej połowie 2001 roku w Wydawnictwie św. Pawła w Mediolanie z serii dzieł słowniki świętego Pawła. Redaktorem tego słownika jest Carlo

Cibien SSP, profesor Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego i Wydziału Teologicznego „Marianum” w Rzymie. Współredaktorami tego dzieła są: Domenico Sartore CSJ, profesor liturgiki w Instytucie Teologicznym w Viterbo i w Papieskim Instytucie Liturgiki Świętego Anzelma w Rzymie oraz Achille Maria Triacca, salezjanin, profesor teologii liturgii i sakramentów na Papieskim Uniwersytecie Salezjańskim w Rzymie oraz w Papieskim Instytucie Liturgiki Świętego Anzelma w Rzymie.

W dzieło to zaangażowało się 68 profesorów, wykładowców Uniwersytetów i Papieskich Wydziałów we Włoszech, Hiszpanii, Francji, Niemiec, Belgii i Filipin. Głównie są to wykładowcy Uniwersytetów i Papieskich Wydziałów w Rzymie, Bolonii, Bergamo, Viterbo, Reggio Emilia, Mediolanu, Nowary, Torino, Pordenone, Udine, Bari – Bitonto, Vittorio Veneto, Como, Palermo, Teggiano – Policastro i Padwy.

Wśród autorów tego słownika są między innymi tacy profesowie jak: Castellano Cervera Jesus (Hiszpania), profesor teologii sakramentów i duchowości liturgicznej na Papieskim Wydziale Teologicznym „Teresianum w Rzymie”; Chupungco Anscor, benedyktynek (Wyspy Filipińskie), profesor liturgii w Papieskim Instytucie Liturgicznym Św. Anzelma w Rzymie; Lodi Enzo (Bologna), profesor liturgii w studium teologicznym; Lopez Gay Jesus (Hiszpania), profesor teologii i historii misji na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie; Neunheuser Burkhard, benedyktynek (Niemcy), profesor liturgiki w Papieskim Instytucie Liturgicznym w Rzymie; Sicolone Ildebrando, benedyktynek, profesor teologii liturgii w Papieskim Instytucie Liturgiki Świętego Anzelma w Rzymie; Triacca Achille Maria, salezjanin, profesor teologii i sakramentów na Papieskim Uniwersytecie Salezjańskim w Rzymie i w Papieskim Instytucie Liturgiki Świętego Anzelma w Rzymie; Venturi Gianfranco, salezjanin, profesor liturgiki w Instytucie Liturgiki w Padwie; Sartore Domenico CSJ, profesor liturgiki w Instytucie Teologicznym w Viterbo i w Instytucie Liturgiki Świętego Anzelma w Rzymie; Cibien Carlo SSP, profesor na Gregorianie i Marianum w Rzymie; Donghi Antonio (Bergamo), profesor liturgiki w seminarium w Bergamo.

Słownik ten zawiera 139 haseł bardzo rozbudowanych, wydanie poprzednie tego słownika zawierało 110 haseł. Wśród tych haseł 43 można uznać jako zupełnie nowe. Natomiast 32 haseł nie było w po-

przednim wydaniu tego słownika. Wszystkie hasła zostały gruntownie przepracowane, ubogacone nową bibliografią i uwzględniające najnowsze dokumenty Kościoła i wszelkiego rodzaju nowe odkrycia niekoniecznie w dziedzinie liturgicznej. Zawartość tego słownika uwzględnia wszelkie wskazówki współtworzących to dzieło, zwłaszcza pastoralistów klasy światowej.

Słownik ten w sposób ciekawy ma odniesienie dydaktyczne i pastoralne do liturgii. Porusza dogłębnie problem inkulturacji liturgicznej.

Wartościowym atrybutem tego słownika jest jego podejście do zagadnień ekumenicznych. Są starannie opracowane hasła dotyczące Reformy Anglikańskiej, Luterńskiej, jak również Reformy Protestantckiej.

Wielki Słownik Liturgii pogłębiony i uzupełniony zawiera zasadnicze tematy teologiczno – liturgiczne dotyczące ksiąg liturgicznych, historii liturgii starożytnej, współczesnej, rodzin liturgicznych Zachodu i Wschodu, liturgii i reformy luterńskiej. Ponadto porusza problemy pastoralne, podstawowe zagadnienia nauk humanistycznych i wzajemnej zależności innych nauk współczesnych.

Słownik ten w sposób jasny i jednoznaczny akcentuje wymiar interdyscyplinarny liturgii. Przede wszystkim chodzi tutaj o wymiar antropologiczny, socjologiczny i psychologiczny. Podkreśla potrzebę współpracy między różnymi naukami.

Godne zauważenia i ciekawie są opracowane w tym słowniku takie hasła jak: antropologia kulturalna, komunikacja, kultura, hermeneutyka, święto, massmedia, psychologia, ryt, sacrum, znak, symbol.

Dogłębnie są opracowane zagadnienia teologiczne takie jak: Teologia liturgii, Biblia i liturgia, Bóg Ojciec, Jezus Chrystus, Duch Święty, Misterium Paschalne, Ofiara, Tajemnica, Celebracja, Wspomnienie.

Słownik ten porusza także praktyczne problemy pastoralne wspólnoty chrześcijańskiej. Między innymi takie zagadnienia jak: Liturgia pastoralna, Katecheza, Katechumenat, Zgromadzenie, Animacja, Grupa liturgiczna, Styl celebracji, Obecność chrześcijańska, Praca, Awans ludzki, Niepełnosprawni, Ruchy kościelne, Odnowa liturgiczna.

Słownik ten w sposób głęboki i fachowy przedstawia wiele zagadnień dotyczących życia Kościoła we współczesnym świecie. Ukazuje także w jaki sposób uwidaczniają się one w doświadczeniu liturgicznym. Ponadto zawiera wiele innych nowych haseł, których

nie było w poprzednim wydaniu tego słownika. Są to między innymi takie hasła jak: Aniołowie, Błogosławieństwo, Kalendarz liturgiczny, Katechizm Kościoła Katolickiego, Katechumenat, Komunikacja i liturgia, Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, Kult Eucharystyczny poza Mszą Świętą, Diakonat, Bóg, Ojciec, Hermeneutyka, Lekcjonarz, Egzorcyzmy, Niepełnosprawni i liturgia, Grupa liturgiczna, Świeccy, Lekcjonarz, Martyrologium, Mistagogia, Ruch liturgiczny we Włoszech, Odnowa liturgiczna, Ryt hebrajski, Czasopisma liturgiczne, Życie konsekrowane i liturgia.

Słownik ten z pewnością będzie użyteczny nie tylko profesorom liturgiki, seminarzystom, studentom teologii i innych specjalizacji, siostrom zakonnym, ale także wszystkim wiernym, którzy pragną pogłębiać swoją wiedzę na temat liturgii, by w ten sposób móc ją przeżywać świadomie, czynnie i owocnie. Dzieło to może stanowić wspaniałą pomoc wszystkim animatorom życia liturgicznego, katechetom instytutom świeckim, studentom kolegiów teologicznych, dziennikarzom, wszystkim twórcom kultury i wszystkim chrześcijanom.

Drohiczyn

KS. TADEUSZ SYCZEWSKI

S. PINTOR, *La formazione permanente del clero, orientamenti e percorsi*, Bolonia 2001, ss. 142.

W pierwszej połowie 2001 roku ukazała się we Włoszech książka pt. *Formacja stała kapłanów, kierunki i wskazania*, w wydawnictwie: Edizioni Dehoniane Bologna. Autorem tej pozycji jest ksiądz Sergio Pintor, pochodzący z archidiecezji Oristano we Włoszech. Jest on profesorem teologii pastoralnej na Wydziale Teologicznym na Sardynii w Cagliari. Wykłada także na Uniwersytecie Urbanianum w Rzymie. Organizuje on liczne kursy i spotkania na temat formacji pastoralnej nie tylko kapłanów, ale także i katolików świeckich. Opublikował liczne książki z dziedziny teologii pastoralnej. Współpracuje także z czasopismami specjalistycznymi.

W książce *Formacja stała kapłanów* autor podkreśla, iż odnowa pastoralna zależy przede wszystkim od formacji stałej samych kapłanów. Formacja ta dotyczy każdego prezbitera, wszystkich odpowiedzialnych za organizację życia duszpasterskiego, jak również od kościołów lokalnych.